অধ্যায় ৯ ঃ জে পি নাৰায়ণ আৰু মদন মোহন মালব্য

অধ্যায় গাঁথনি

৯.১ উদ্দেশ্য
৯.২ পৰিচয়
৯.৩ জে পি নাৰায়ণ
  ৯.৩.১ সমাজবাদৰ ধাৰণা
  ৯.৩.২ সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ ধাৰণা
  ৯.৩.৩ সমালোচনামূলক মূল্যায়ন
৯.৪ মদন মোহন মালব্য
  ৯.৪.১ এজন শিক্ষাবিদ আৰু সমাজ সংস্কাৰক হিচাপে
  ৯.৪.২ ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী আৰু স্বাধীনতা সংগ্ৰামত ভূমিকা
  ৯.৪.৩ মালব্য এজন উদাৰবাদী জাতীয়তাবাদী হিচাপে
  ৯.৪.৪ সমালোচনামূলক মূল্যায়ন
৯.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলো
৯.৬ অধিক জানিবলৈ
৯.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
৯.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৯.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ সমাজবাদৰ দৃষ্টিভংগী ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ ধাৰণা বুজিবলৈ সক্ষম হব
- মালব্যৰ শিক্ষা আৰু সমাজ সংস্কাৰত অৱদান বুজিবলৈ সক্ষম হব
- মালব্যৰ ৰাজনীতিৰ দৃষ্টিভংগী বুজিবলৈ সক্ষম হব
- ভাৰতীয় স্বাধীনতা সংগ্ৰামত মালব্যৰ ভূমিকা বুজিবলৈ সক্ষম হব
- এজন হিন্দু জাতীয়তাবাদী হিচাপে মালব্যক বুজিবলৈ সক্ষম হব
- জে পি নাৰায়ণ আৰু মালব্যৰ চিন্তা আৰু ধাৰণাসমূহৰ সমালোচনামূলক মূল্যায়ন কৰিব পাৰিব।

৯.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়টোত আমি জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণ আৰু মদন মোহন মালব্যৰ কিছুমান গুৰুত্বপূর্ণ ৰাজনৈতিক ধাৰণাৰ সমালোচনামূলক মূল্যায়ন কৰিম। মালব্য আৰু জে. পি. নাৰায়ণ আছিল ভাৰতৰ দুগৰাকী এনে নেতা যিসকলে স্বাধীনতা সংগ্ৰামত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল আৰু উপনিৱেশিক কালছোৱা আৰু তাৰ পিছৰ সময়ত ভাৰতীয় ৰাজনীতি গঠনত যথেষ্ট প্ৰভাৱ পেলাইছিল। এই অধ্যায়টোত আমি এই দুগৰাকী ভাৰতীয় চিন্তাবিদৰ কিছুমান গুৰুত্বপূর্ণ ধাৰণা আলোচনা কৰিম।

৯.৩ জে পি নাৰায়ণ

জে. পি. নাৰায়ণ (১৯০২-১৯৭৯) মার্ক্সবাদী চিন্তাধাৰাৰ দ্বাৰা গভীৰভাৱে প্ৰভাৱিত আছিল। তেওঁৰ মতে, সেই সময়ত ভাৰতীয়সকলে অনুভৱ কৰা সমস্যাসমূহ, যেনে ঔপনিৱেশিক শাসনৰ পৰা মুক্তি, ভাৰতৰ আর্থ-সামাজিক উন্নয়ন, কেৱল মার্ক্সবাদী ধাৰণা গ্ৰহণ আৰু কার্যকৰী কৰি হে সমাধান কৰিব পৰা যায়। তেওঁৰ প্ৰাৰম্ভিক কালত, নাৰায়ণে এটা নির্দিষ্ট শ্ৰেণীৰ আধিপত্য বর্জন কৰিবলৈ মার্ক্সবাদী বিপ্লৱৰ সমর্থন কৰিছিল। তেওঁৰ বিশ্বাস আছিল যে উৎপাদনৰ সা-সামগ্ৰীৰ ওপৰত এটা নির্দিষ্ট শ্ৰেণীৰ নিয়ন্ত্ৰণে সমাজত অসমতাৰ সৃষ্টি কৰে আৰু সেয়েহে উৎপাদনৰ সা-সামগ্ৰীৰ ওপৰত সামাজিক মালিকীস্বত্ব হে সমাজৰ পৰা অসমতা আৰু অন্যায় আঁতৰোৱাৰ একমাত্ৰ উপায়। কিন্তু পৰৱর্তী কালত, জে. পি. নাৰায়ণ, এম. কে. গান্ধীৰ প্ৰভাৱত আহি, তেওঁৰ বিশ্বাস মার্ক্সবাদৰ পৰা সর্বোদয়লৈ সলনি হয়। এই অংশত আমি জে. পি. নাৰায়ণৰ সমাজবাদ আৰু সর্বমুঠ বিপ্লৱৰ ধাৰণাসমূহ আলোচনা কৰিম।

৯.৩.১ সমাজবাদৰ ধাৰণা

পূর্বতে উল্লেখ কৰাৰ দৰে জে.পি. নাৰায়ণে আৰম্ভণিৰ সময়ছোৱাত মার্ক্সবাদী চিন্তাধাৰা বিশ্বাস কৰিছিল আৰু পাছত তেওঁ মার্ক্সবাদৰ পৰা সমাজবাদলৈ আৰু অৱশেষত সর্বোদয় আৰু সম্পূর্ণ বিপ্লৱলৈ নিজৰ বিশ্বাস স্থানান্তৰিত কৰিছিল।

জে.পি. নাৰায়ণে ভাৰতীয় পৰিপ্ৰেক্ষিতত খাপ খুৱাবলৈ নিজৰ সমাজবাদৰ ধাৰণাটো বিকশিত কৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত নাৰায়ণ, এম.কে. গান্ধীৰ দ্বাৰা গুৰুত্বপূর্ণভাৱে প্ৰভাৱিত হৈছিল। জে.পি. নাৰায়ণে সমাজবাদক এক জীৱন-পদ্ধতি আৰু দর্শন হিচাপে গণ্য কৰিছিল, যি মূলতঃ সমতা, স্বাধীনতা আৰু মানুহৰ মাজৰ সম্প্ৰীতিৰ দৰে নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক নীতিসমূহৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত এক সামাজিক ব্যৱস্থাক সূচায়। সমাজবাদৰ ধাৰণাৰ জৰিয়তে জে.পি. নাৰায়ণে, এনে এক সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা স্থাপনৰ পোষকতা কৰিছিল, যাৰ বৈশিষ্ট্য হ'ব ন্যায়, সমতা, অহিংসা আৰু ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণৰ ওপৰত। এক অর্থত জে.পি. নাৰায়ণে সমতা, ন্যায় আৰু অহিংসাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি মার্ক্সবাদ আৰু গান্ধীবাদী চিন্তাৰ এক সংশ্লেষণ আগবঢ়াইছিল, য'ত সাধাৰণ মানুহৰ ওপৰত কোনো ধৰণৰ শোষণ নাথাকিব। এনে এক সমাজতন্ত্ৰ স্থাপন কৰিবলৈ ব্যক্তি আৰু সামগ্ৰিকভাৱে সমাজৰ এক প্ৰকৃত পৰিৱর্তনৰ অনুভূতিৰ প্ৰয়োজন। সমাজবাদৰ ধাৰণাৰ জৰিয়তে তেওঁ অর্থনৈতিক সমতা, সামাজিক ন্যায়, গণতন্ত্ৰ আৰু ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল। নাৰায়ণৰ মতে, ধন-সম্পত্তি কেইজনমান লোকৰ হাতত কেন্দ্ৰীভূত নকৰি আৰু শ্ৰেণী বিভাজনৰ অবসান ঘটাই সমতা আৰু ন্যায় অর্জন কৰিব পৰি, যাৰ ফলত সমাজৰ দুর্বল শ্ৰেণীৰ শোষণৰ অন্ত পৰিব। তেওঁ মুখ্য উদ্যোগসমূহৰ ৰাজহুৱা মালিকানা আৰু সকলো শ্ৰেণীৰ মানুহৰ মাজত ধন-সম্পত্তিৰ ন্যায়সংগত আৰু সমতাপূর্ণ বিতৰণৰ পক্ষপাতী আছিল। ইয়াত মনত ৰাখিবলগীয়া এটা কথা হ'ল যে নাৰায়ণে সকলো উদ্যোগৰ সম্পূর্ণ ৰাষ্ট্ৰীয়কৰণক সমর্থন কৰা নাছিল; তেওঁ ৰাষ্ট্ৰৰ কঠোৰ আৰু সম্পূর্ণ নিয়ন্ত্ৰণতকৈ দেশৰ অর্থনৈতিক নীতিৰ জৰিয়তে সাধাৰণ মানুহৰ কল্যাণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল। জে পি নাৰায়ণে ইয়াৰ উপৰিও গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাত বিশ্বাস কৰিছিল, য'ত আইনৰ শাসন, সময়ানুক্ৰমিক নির্বাচন আৰু জনসাধাৰণৰ বাক্ আৰু মতামতৰ স্বাধীনতা উপস্থিত থাকিব। তেওঁৰ মতে, গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰে যুক্তিসংগত সীমাবদ্ধতা আৰু নিষেধাজ্ঞাৰ সৈতে জনসাধাৰণৰ অধিকাৰ আৰু স্বাধীনতা ৰক্ষা কৰিব লাগে। এনেদৰে সমাজবাদ আৰু গণতন্ত্ৰৰ এক সংশ্লেষণ আগবঢ়াই, তেওঁ গণতান্ত্ৰিক সমাজবাদৰ নীতিৰ বৈশিষ্ট্য সমর্থন কৰিছিল। ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণ আছিল জে.পি. নাৰায়ণৰ সমাজবাদ ধাৰণাৰ আন এক গুৰুত্বপূর্ণ দিশ। তেওঁৰ মতে, ক্ষমতাৰ কেন্দ্ৰীকৰনে

জনসাধাৰণৰ কল্যাণৰ লক্ষ্য সাধন কৰিব নোৱাৰে আৰু ক্ষমতা আৰু সম্পত্তিৰ এই কেন্দ্রীকৰনে দুর্নীতি আৰু অন্যায়ৰ সৃষ্টি কৰে। সেয়েহে তেওঁ ক্ষমতা বিকেন্দ্রীকৰণ আৰু ৰাজনীতি আৰু সিদ্ধান্ত গ্রহণ প্রক্রিয়াত জনসাধাৰণৰ নিম্নস্তৰৰ পৰা স্থানীয় স্বায়ত্ব শাসন যেনে পঞ্চায়তী ৰাজ সংস্থাৰ জৰিয়তে অংশগ্রহণৰ পোষকতা কৰিছিল।

আগত উল্লেখিত ধৰণে, জে পি নাৰায়ণ গান্ধীবাদী অহিংসাৰ নীতিৰ দ্বাৰা বহুপৰিমাণে প্রভাৱিত হৈছিল, তেওঁ শ্রেণী বিভেদ আঁতৰাবলৈ হিংসাত্মক পন্থাৰ ব্যৱহাৰ প্রত্যাখ্যান কৰিছিল। বৰঞ্চ তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে সাধাৰণ জনতাৰ সচেতনতা বৃদ্ধিয়ে আৰু কেৱল গণতান্ত্রিক শান্তিপূর্ণ পদ্ধতিৰ সহায়তহে এখন সমাজে বিদ্যমান শ্রেণীৰ শোষণৰ অন্ত পেলাব পাৰে আৰু এক ন্যায়সংগত আৰু সমতাভিত্তিক সমাজ স্থাপন কৰিব পাৰে। জে পি নাৰায়ণে ব্যক্তি আৰু সমাজৰ নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক পৰিৱর্তনৰ দৃঢ়ভাৰে সমর্থন কৰিছিল, যাতে প্রতিজন মানুহে শান্তি আৰু সম্প্রীতিৰে বাস কৰিব পাৰে।

৯.৩.২ সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ ধাৰণা

ভাৰতবর্ষত প্রচলিত সমস্যাসমূহৰ সমাধান হিচাপে জে পি নাৰায়ণে সামগ্রীক বিপ্লৱৰ ধাৰণাটো বিকশিত কৰিছিল। তেখেতে 'The Prison Dairy' (১৯৭৭) নামৰ গ্রন্থখনত এই ধাৰণাটো স্পষ্টভাৰে উপস্থাপন কৰিছে। সেই সময়ত দেশখনত দুর্নীতি, অর্থনৈতিক পশ্চাৎপদতা, আইন-শৃংখলাৰ সমস্যা আদি গুৰুতৰ বিষয়সমূহে দেখা দিছিল। জে পি নাৰায়ণে এই সমস্যাসমূহৰ সমাধান হিচাপে সামগ্রীক বিপ্লৱৰ আহ্বান জনাইছিল।

জয়প্রকাশ নাৰায়ণে ১৯৭৪ চনত বিহাৰত চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে সংঘটিত শান্তিপূর্ণ ছাত্র আন্দোলনক সমর্থন আৰু নেতৃত্ব প্রদান কৰিছিল। বিহাৰৰ ছাত্র আন্দোলনৰ পৰা প্রেৰণা লৈ জয়প্রকাশ নাৰায়ণে ১৯৭৪ চনত সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ সূচনা কৰে। এই আন্দোলন দমন কৰিবলৈ ইন্দিৰা গান্ধীৰ নেতৃত্বাধীন কেন্দ্রীয় চৰকাৰে জয়প্রকাশ নাৰায়ণক গ্রেপ্তাৰ কৰি দেশত জৰুৰীকালীন অৱস্থা বলবৎ কৰে। ইয়াৰ ফলত জনসাধাৰণৰ মাজত ব্যাপক অসন্তুষ্টি সৃষ্টি হয় আৰু ইয়াৰ ফলশ্রুতিত নাৰায়ণৰ নেতৃত্বাধীন জনতা পার্টিয়ে ১৯৭৭ চনত কেন্দ্রৰ নির্বাচনত বিজয়ী হয়।

জে পি নাৰায়ণে সামগ্রিক বিপ্লৱক ভাৰতৰ বর্তমানৰ সকলো সমস্যাৰ সমাধান হিচাপে গণ্য কৰিছিল আৰু তেখেতে ইয়াক ভাৰতত এক সমতাভিত্তিক সমাজ স্থাপনৰ এক মাধ্যম বুলি বিবেচনা কৰিছিল। জে পি নাৰায়ণৰ মতে, সামাজিক, অর্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক, আদর্শগত আৰু বৌদ্ধিক, শিক্ষাগত আৰু আধ্যাত্মিক জীৱনৰ ক্ষেত্রত পৰিৱর্তন আৰু ৰূপান্তৰৰ এক জৰুৰী প্রয়োজন আছিল। অৱশ্যে, তেখেতে মত পোষণ কৰিছিল যে এই সকলো দিশৰ পৰিৱর্তন আৰু উন্নয়ন পৰস্পৰ সংযুক্ত, আৰু সামগ্রিক ব্যৱস্থাৰ সর্বাংগীন পৰিৱর্তন আৰু উন্নয়ন সাধন কৰিবলৈ সকলো ক্ষেত্রৰ ৰূপান্তৰ অতি গুৰুত্বপূর্ণ। তাৰ উপৰিও তেওঁ সমগ্র বিপ্লৱক এক চলিত আৰু গতিশীল প্রক্রিয়া বুলি বিবেচনা কৰিছিল। তেওঁ কৈছিল যে নির্দিষ্ট লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য সফল হ'লেও এই প্রক্রিয়া অন্ত পৰিব নালাগে। ইয়াৰ বিপৰীতে ই এক অবিৰত প্রক্রিয়া। নিম্নস্তৰৰ পৰা ব্যৱস্থাৰ পৰিৱর্তন বা ৰূপান্তৰ অতি গুৰুত্বপূর্ণ আৰু কেৱল ৰাজনৈতিক ক্ষমতা বা চৰকাৰৰ পৰিৱর্তনে সমগ্র বিপ্লৱৰ উদ্দেশ্য সাধন কৰিব নোৱাৰে। তেওঁ ইয়াৰ বাবে অহিংস পদ্ধতিৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল, যি নৈতিক গণতান্ত্রিক মূল্যবোধৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি হ'ব। এনেদৰে সমগ্র বিপ্লৱৰ জৰিয়তে তেওঁ অহিংসা, গণতন্ত্র আৰু বিকেন্দ্রীকৰণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল, যাৰ জৰিয়তে জনসাধাৰণৰ কল্যাণৰ প্রতি তেওঁৰ ইচ্ছা স্পষ্টকৈ প্রতিফলিত হয়। এই ক্ষেত্রত জয়প্রকাশ নাৰায়ণৰ ওপৰত গান্ধীবাদী প্রভাৱ অতি স্পষ্ট হৈ পৰে। তেওঁ গান্ধীবাদী ৰাজ্যৰ এক চিত্র কল্পনা কৰিছিল, য'ত অর্থনৈতিক সমতা, ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্রীকৰণ আৰু জনসাধাৰণৰ মাজত উচ্চ

নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক মূল্যবোধ বিৰাজ কৰিব। সমগ্ৰ বিপ্লৱৰ জৰিয়তে জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে দৰিদ্ৰঞ্জয দূৰীকৰণ, অৰ্থনৈতিক অসমতা আৰু বৈষম্য, দুৰ্নীতি আঁতৰোৱা আৰু অৰ্থনৈতিক দিশত সম্পদৰ সমতাপূৰ্ণ বিতৰণ নিশ্চিত কৰিবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল। ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত, সমগ্ৰ বিপ্লৱৰ লক্ষ্য হৈছে এক গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থা স্থাপন কৰা, যি জনকেন্দ্ৰিক হ'ব আৰু ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণৰ জৰিয়তে সকলোৱে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ প্ৰক্ৰিয়াত অংশগ্ৰহণৰ সুযোগ পাব। সমাজ-সাংস্কৃতিক আৰু শিক্ষামূলক দৃষ্টিকোণৰ পৰা সমগ্ৰ বিপ্লৱে সকলো প্ৰকাৰৰ সামাজিক অসমতা আৰু সামাজিক অনাচাৰ যেনে বৰ্ণ বৈষম্য, অস্পৃশ্যতা, অন্ধবিশ্বাস আৰু নাৰীৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণৰ বিলোপ সাধনৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। ই এনে এক সমাজ সৃষ্টিৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে, যি সমতা, স্বাধীনতা আৰু ন্যায়ৰ নীতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ় লৈ উঠিব আৰু এনে এক ব্যৱস্থা য'ত মানুহ নিজৰ জীৱন নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ সক্ষম হব।

জে পি নাৰায়ণৰ মতে সফল সমগ্ৰ বিপ্লৱৰ বাবে এজন ভাল আৰু কাৰ্যক্ষম নেতাৰ প্ৰয়োজন। নেতাসকলে আন্দোলনক পথপ্ৰদৰ্শন আৰু নিৰ্দেশনা দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে, যাৰ দ্বাৰা জনতা সঠিক দিশত অগ্ৰগতি কৰে। তেখেতে সমগ্ৰ বিপ্লৱত সাধাৰণ লোক, ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠন, আনুষ্ঠানিক প্ৰতিষ্ঠান আদি সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ অংশগ্ৰহণৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। বিশেষকৈ, যুৱশক্তিয়ে সমাজত ইতিবাচক পৰিৱৰ্তন আনিবলৈ সক্ষম বুলি তেখেতৰ দৃঢ় বিশ্বাস আছিল।

সংক্ষেপত, জননায়ক জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে সমগ্ৰ বিপ্লৱৰ ধাৰণাৰে এক শান্তিপূৰ্ণ গণআন্দোলনৰ মাধ্যমত ভাৰতবৰ্ষত এনে এক ৰাষ্ট্ৰ স্থাপনৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল, যি গণতান্ত্ৰিক মূল্যবোধ আৰু পাৰস্পৰিক সন্মানৰ ভেটিত প্ৰতিষ্ঠিত হ'ব।

৯.৩.৩ সমালোচনামূলক মূল্যায়ন

জে পি নাৰায়ণৰ ৰাজনৈতিক ধাৰণাসমূহ সমালোচনাৰ পৰা মুক্ত নহয়। সামগ্ৰিক বিপ্লৱ সম্পৰ্কে তেওঁৰ মতামতক অস্বাভাৱিক আৰু কল্পনাপ্ৰসূত বুলি সমালোচনা কৰা হৈছে। জে পি নাৰায়ণে সামগ্ৰিক বিপ্লৱক এক অবিৰত প্ৰক্ৰিয়া বুলি গণ্য কৰিছিল। কিন্তু সমালোচকসকলৰ মতে, নাৰায়ণে দীৰ্ঘ সময়ৰ বাবে বিপ্লৱৰ প্ৰক্ৰিয়া অব্যাহত ৰাখিবলৈ সাধাৰণ জনতাৰ সামৰঞ্জথ্যক অতিমাত্ৰা মূল্যায়ন কৰিছিল। সমালোচকসকলে জে পি নাৰায়নক এজন অসংগত চিন্তাবিদ বুলিও সমালোচনা কৰিছে কাৰণ তেওঁৰ বিভিন্ন আদৰ্শৰ প্ৰতি বিশ্বাস সলনি হৈছিল। তেওঁৰ আৰম্ভণিৰ সময়ছোৱাত তেওঁ মাৰ্ক্সবাদী চিন্তাধাৰাৰ বিশ্বাসী আছিল আৰু পিছলৈ গান্ধীবাদৰ। অৱশ্যে, এই সমালোচনাক সম্পূৰ্ণভাৱে শুদ্ধ বুলি গণ্য কৰিব নোৱাৰি, কাৰণ তেওঁৰ আদৰ্শগত সলনিৰ প্ৰভাৱ তেওঁৰ বাস্তৱৰ অভিজ্ঞতাৰ মাজেদি হৈছিল আৰু তেওঁৰ ধাৰণা আৰু চিন্তা জীৱনজুৰি সাধাৰণ মানুহকেন্দ্ৰিক আছিল।

প্ৰকৃততে, জনসাধাৰণৰ প্ৰতি থকা চিন্তাই জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ সমাজৰ প্ৰতি থকা অৱদানক প্ৰতিফলিত কৰে। তেখেতে সমাজৰ প্ৰতিটো শ্ৰেণী আৰু ব্যক্তিৰ সক্ৰিয় অংশগ্ৰহণৰ মাজেৰে সমাজৰ ইতিবাচক পৰিৱৰ্তন বিচাৰিছিল, আৰু ইয়াত সমতা, ন্যায় আৰু ভ্ৰাতৃত্ববোধৰ দৰে সাৰ্বজনীন গণতান্ত্ৰিক নীতি-আদৰ্শৰ প্ৰতি তেখেতৰ অঙ্গীকাৰ স্পষ্টভাৱে প্ৰতিফলিত হয়।

W অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণৰ মতে, ভাৰতৰ তৎকালীন সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক সমস্যাসমূহৰ সমাধান কি আছিল?

প্রশ্ন নং ২ ঃ সমাজবাদী চিন্তাধাৰাকলৈ জয়প্রকাশ নাৰায়ণৰ মতামত চমুকৈ লিখক।

৯.৪ মদন মোহন মালব্য

মদন মোহন মালব্য (১৮৬১-১৯৪৬) আছিল এগৰাকী ভাৰতীয় চিন্তাবিদ, সমাজ সংস্কাৰক আৰু শিক্ষাবিদ, তেখেতে তেওঁৰ জীৱনকালত ভাৰতীয় সমাজৰ বিভিন্ন দিশত গুৰুত্বপূৰ্ণ অৱদান আগবঢ়াইছিল। মালব্যই ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে । তেওঁ ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ সৈতে সক্ৰিয়ভাৱে জড়িত আছিল আৰু ১৯০৯ চনৰ পৰা ১৯৩৩ চনৰ ভিতৰত চাৰিবাৰকৈ সভাপতিৰ দায়িত্বও পালন কৰিছিল। তেওঁ মহাত্মা গান্ধীৰ পৰা প্ৰভাৱিত হৈ লোণ সত্যাগ্ৰহ আৰু অসহযোগ আন্দোলনত সক্ৰিয়ভাৱে অংশগ্ৰহণ কৰিছিল। ভাৰতীয় সমাজলৈ আগবঢ়োৱা অৱদানৰ বাবে মালব্যক ২০১৫ চনত ভাৰত চৰকাৰে ভাৰতৰত্ন সন্মানেৰে বিভূষিত কৰে। এই অংশত আমি মালব্যৰ সমাজ-ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় স্বাধীনতা আন্দোলনত তেওঁৰ ভূমিকা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিম।

৯.৪.১ এজন শিক্ষাবিদ আৰু সমাজ সংস্কাৰক হিচাপে

মালব্যৰ শিক্ষামূলক দৃষ্টিভংগী ভাৰতীয় শিক্ষা ব্যৱস্থালৈ উল্লেখনীয় অৱদান। মালব্যই শিক্ষাক সমাজৰ ইতিবাচক পৰিৱৰ্তন আৰু ভাৰতৰ উন্নয়নৰ বাবে আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ সৰঞ্জাম হিচাপে গণ্য কৰিছিল। তেখেতৰ মতে, ঔপনিৱেশিক ভাৰত, সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক দিশত অধিক পিছপৰা আছিল। আৰু সেই সমস্যাসমূহ সমাধান কৰিবলৈ শিক্ষাক এক গুৰুত্বপূৰ্ণ পথ হিচাপে গণ্য কৰিছিল। তেখেতৰ মতে শিক্ষাই জনসাধাৰণৰ মাজত যুক্তিসংগত চিন্তাৰ প্ৰসাৰ ঘটাব।

মালব্যয়ে ১৯১৬ চনত বেনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয় (BHU) স্থাপনাত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল। তেওঁ ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষাৰ প্ৰসাৰত বিশ্বাস কৰিছিল, যিয়ে ভাৰতীয়সকলৰ ৰাষ্ট্ৰবাদী চেতনা জগাই তুলিব। মালব্যয়ে এনি বেছেণ্টৰ সহায়ত BHU স্থাপনৰ বাবে কাম কৰিছিল, যাৰ উদ্দেশ্য আছিল এনে বুদ্ধিজীৱী সৃষ্টি কৰা যিসকলৰ বিজ্ঞান আৰু ধৰ্মৰ সংমিশ্ৰিত জ্ঞানৰ লগতে ভাৰতীয় জ্ঞানও থাকিব, আৰু ই দেশৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নত অৰিহণা যোগাব। স্বাধীনতাৰ পিছত হিন্দী ভাষাক দেশৰ চৰকাৰী ভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰাৰ ওপৰত তেওঁ গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। তেওঁ ইংৰাজীক শিক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল, কাৰণ তেওঁৰ মতে ইংৰাজী এক বিদেশী ভাষা হোৱাৰ কাৰণে জনসাধাৰণ আৰু তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক শিপাৰ মাজত ব্যৱধান সৃষ্টি কৰিব।

সমাজ সংস্কাৰক হিচাপেও মালব্যৰ অৱদান অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। সামাজিক অনাচাৰ দূৰ কৰিবলৈ তেখেতে আইনী ব্যৱস্থাক এক পথ হিচাপে গণ্য কৰিছিল। তৎকালীন ভাৰতবৰ্ষৰ এক সামাজিক অভিশাপ আছিল নিয়োজিত শ্ৰম প্ৰথা আৰু এই সমস্যাৰ অন্তৰ্ধানৰ বাবে তেখেতে ১৯১৬ চনৰ ২০ মাৰ্চত ইম্পেৰিয়েল কাউন্সিলত আবেদন জনাইছিল। সমাজত নাৰীৰ স্থানৰ বিষয়ে মালব্যৰ ধাৰণা আছিল যে নাৰীৰ মৰ্যাদা স্বীকৃতি নকৰাকৈ কোনো সমাজৰ উন্নতি সম্ভৱ নহয়। তেখেতে নাৰী শিক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল আৰু সেই উদ্দেশ্যে বেনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অন্তৰ্ভুক্ত এক নাৰী মহাবিদ্যালয় স্থাপনৰ প্ৰয়াস কৰিছিল। তেখেতে সমাজৰ বিভিন্ন বৰ্ণ আৰু শ্ৰেণীৰ মাজত সামাজিক সমতাৰ বাবে সমৰ্থন জনাইছিল। তেখেতৰ মতে সমাজৰ প্ৰতিটো শ্ৰেণীৰে ৰাজহুৱা সম্পত্তি আৰু প্ৰতিষ্ঠানলৈ প্ৰৱেশাধিকাৰ থাকিব লাগে।

দেশৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ বাবে মালব্যাই উদ্যোগীকৰণৰ ওপৰত বিশ্বাস ৰাখিছিল, যিয়ে দৰিদ্ৰতা দূৰ কৰিবলৈ সহায় কৰিব আৰু দেশৰ জনসাধাৰণক কৰ্মসংস্থাপনৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিব। মালব্যাই

এই ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় উদ্যোগৰ পোষকতা কৰিছিল আৰু এই উদ্দেশ্যে তেখেতে বহুতো সভা-সমিতি অনুষ্ঠিত কৰিছিল, যেনে- ১৯০৫ চনত বেনাৰসত উদ্যোগিক সন্মিলন, ১৯০৭ চনত উত্তৰ প্ৰদেশ উদ্যোগিক সন্মিলন, ১৯০৭ চনত এলাহাবাদৰ উত্তৰ প্ৰদেশ উদ্যোগিক সংঘৰ সভা। ভাৰতবৰ্ষৰ জনসাধাৰণৰ উন্নয়ন প্ৰক্ৰিয়া গতিশীল কৰিবলৈ মালব্যাই ভাৰতত উদ্যোগ স্থাপন আৰু পুনৰুজ্জীৱিত কৰাৰ সপক্ষে আছিল।

৯.৪.২ ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী আৰু স্বাধীনতা সংগ্ৰামত ভূমিকা

মদন মোহন মালব্যই ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল। তেওঁ ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ গঠনৰ পৰাই ইয়াৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ আৰু সক্ৰিয়ভাৱে জড়িত আছিল আৰু চাৰিবাৰকৈ দলটোৰ সভাপতিৰ দায়িত্বভাৰ বহন কৰিছিল, অৰ্থাৎ ১৯০৯, ১৯১৮, ১৯৩২ আৰু ১৯৩৩ চনত। মালব্যই কাউন্সিলবোৰত ভাৰতীয়ৰ প্ৰতিনিধিত্বৰ বাবে দৃঢ়ভাৱে সমৰ্থন জনাইছিল আৰু ইয়াৰ বাবে ১৮৮৬ চনত কলকাতাত অনুষ্ঠিত কংগ্ৰেছৰ দ্বিতীয় অধিৱেশনত তেখেতে নিজৰ মতামত প্ৰকাশ কৰে । ঔপনিৱেশিক শাসকৰ কিছুমান আইনৰ বিৰুদ্ধেও তেওঁ দৃঢ়ভাৱে মত প্ৰকাশ কৰিছিল। ১৯১০ চনত তেওঁ প্ৰেছ বিল আৰু চেদিচন বিলৰ বিৰোধিতা কৰে আৰু কাউন্সিলত এই বিলবোৰৰ বিৰুদ্ধে যুক্তি দৰ্শাইছিল।

মালব্যয়ে ভাৰতীয়সকলক চিভিল ছাৰ্ভিচত নিযুক্তি দিয়াৰ পক্ষপাতী আছিল। তেখেতে ঔপনিৱেশিক চৰকাৰক ভাৰতত চিভিল ছাৰ্ভিচ পৰীক্ষা অনুষ্ঠিত কৰিবলৈ আবেদন জনাইছিল যাতে ভাৰতীয়সকলেও চিভিল ছাৰ্ভিচত প্ৰৱেশ কৰিব পাৰে।

মালব্যয়ে হিন্দু-মুছলমানৰ ঐক্যত বিশ্বাস ৰাখিছিল আৰু মুছলমানসকলৰ বাবে পৃথক নিৰ্বাচকমণ্ডলীৰ ব্যৱস্থাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। তেখেতে ১৯১৯ চনৰ খিলাফত আন্দোলন আৰু ১৯৩২ চনৰ সাম্প্ৰদায়িক বঁটাৰো (Communal Award) বিৰোধিতা কৰিছিল। পৃথক নিৰ্বাচকমণ্ডলীৰ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতি অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰিবলৈ মালব্যয়ে ১৯৩৪ চনত কংগ্ৰেছ দল ত্যাগ কৰিছিল কাৰণ এই ব্যৱস্থাই দুই সম্প্ৰদায়ৰ মাজৰ সাম্প্ৰদায়িক উত্তেজনা স্পষ্টভাৱে বৃদ্ধি কৰিছিল। কংগ্ৰেছ দলৰ সৈতে তেখেতৰ সম্পৰ্ককালত মালব্যয়ে ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামত সক্ৰিয়ভাৱে অংশগ্ৰহণ কৰিছিল। তেখেতে ১৯৩০ চনৰ ছাইমন কমিশ্যনৰ বিৰুদ্ধে মাত মাতিছিল আৰু ১৯৩১ চনত প্ৰথম ঘূৰণীয়া মেজমেলত ভাৰতক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল।

মালব্যৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামত ভূমিকা, উদাৰনৈতিক জাতীয়তাবাদ আৰু চৰমপন্থী জাতীয়তাবাদৰ মধ্যপন্থাৰ দ্বাৰা চিহ্নিত আছিল। দেশৰ স্বাধীনতা অৰ্জনৰ বাবে সাংবিধানিক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰাৰ পক্ষত তেওঁ মাত মাতিছিল। ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ বহুমাত্ৰিক দিশত তেখেতৰ দৃঢ় বিশ্বাস আছিল। তেখেতৰ মতে ঔপনিৱেশিক শাসকৰ পৰা কেৱল ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাই যথেষ্ট নহয়। প্ৰকৃত অৰ্থত স্বাধীনতা আৰু উন্নতি সাধনৰ বাবে শিক্ষাখণ্ড, অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক ক্ষেত্ৰত সংস্কাৰ, ব্যক্তিৰ নাগৰিক অধিকাৰৰ সুৰক্ষা সমান গুৰুত্বপূৰ্ণ বুলি তেখেতে মত পোষণ কৰিছিল। দেশত আত্মসন্মান, সামাজিক সমতা আৰু ঐক্য স্থাপনৰ দিশত প্ৰচেষ্টা হাতত ল'ব লাগে। ভাৰতক অৰ্থনৈতিকভাৱে স্বয়ংসম্পূৰ্ণ হোৱাকৈ গঢ়ি তুলিবলৈ ভাৰতীয় শিল্পসমূহৰ পুনৰুজ্জীৱনত তেখেতৰ বিশ্বাস আছিল।

৯.৪.৩ মালব্য এজন উদাৰবাদী জাতীয়তাবাদী হিচাপে

মালব্যক হিন্দু মহাসভাৰ সৈতে থকা সম্পৰ্কৰ বাবে এজন উদাৰ হিন্দু ৰাষ্ট্ৰবাদী বুলি গণ্য কৰা হয়। অৱশ্যে, ইয়াৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে তেওঁ অন্যান্য ধৰ্ম বা বিশ্বাসৰ বিৰোধী আছিল। ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰাৰ দৰে, তেওঁ সকলো ধৰ্মৰ প্ৰতি সন্মান আৰু সমতা আৰু হিন্দু-মুছলমান ঐক্যৰ পোষকতা

কৰিছিল। ভাৰতত বসবাস কৰা সকলো সম্প্ৰদায়ৰ মাজত বিশ্বজনীন ভ্ৰাতৃত্ববোধৰ বাবে তেওঁ আহ্বান জনাইছিল। মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ বাবে পৃথক নিৰ্বাচকমণ্ডলীৰ দৰে কিছুমান বিভেদকাৰী ঔপনিৱেশিক নীতিৰ বিৰোধিতাত তেওঁৰ হিন্দু-মুছলমান ঐক্যৰ পোষকতা প্ৰতিফলিত হৈছে। তেওঁৰ মত আছিল যে এখন দেশৰ ভিতৰত বসবাস কৰা বিভিন্ন সম্প্ৰদায়ৰ মাজত সংঘৰ্ষ থাকিলে দেশৰ উন্নতি সম্ভৱ নহয়। সম্প্ৰদায়সমূহৰ মাজৰ বিশ্বজনীন ভ্ৰাতৃত্বই বাহ্যিক শত্ৰুৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ দিবলৈ দেশক শক্তি প্ৰদান কৰে। তেওঁ ব্যক্তিৰ বিশ্বাস নিৰ্বিশেষে সকলো লোকৰ প্ৰতি সমব্যৱহাৰত বিশ্বাসী আছিল আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা সংখ্যালঘুসকলেও ভাৰতৰ প্ৰাচীন সংস্কৃতি আৰু ঐতিহ্যৰ প্ৰতি গৌৰৱান্বিত হ'ব লাগে বুলি ভাবিছিল। মালব্যৰ ধৰ্মীয় ঐকৰ সমৰ্থনৰ চিন্তাধাৰাই তেখেতৰ অন্তৰ্নিহিত উদাৰ ৰাষ্ট্ৰবাদী গুণৰ ইংগিত দিয়ে।

মালব্য এনে এজন ব্যক্তি আছিল যি সকলো বৰ্ণৰ সমতাৰ বাবে সোচ্চাৰভাৱে সমৰ্থন আৰু পোষকতা কৰিছিল। হৰিজনসকলৰ প্ৰতি প্ৰচলিত অস্পৃশ্যতাৰ প্ৰথাটোৰ বিৰুদ্ধে ইয়াৰ বিলোপ নোহোৱালৈকে তেওঁ সম্পূৰ্ণৰূপে বিৰোধিতা কৰিছিল। তেওঁ "মন্ত্ৰ দীক্ষা"ৰ (মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ) জৰিয়তে "শুদ্ধি আন্দোলন" (পবিত্ৰীকৰণ) আৰম্ভ কৰিছিল, যাতে অস্পৃশ্যসকলক হিন্দু ধৰ্মত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পৰা যায়।

এজন উদাৰনৈতিক জাতীয়তাবাদী হিচাপে মালব্যয়ে ভাৰতত সাংবিধানিক গণতান্ত্ৰিক মূল্যবোধ, তৃণমূল গণতান্ত্ৰিক প্ৰতিষ্ঠান, সকলোৰে বাবে সমতা আৰু অধিকাৰত বিশ্বাস ৰাখিছিল। মালব্যই আজীৱন সকলো ধৰ্ম আৰু বৰ্ণৰ মাজত সমতা আৰু ঐক্যৰ বাবে পোষকতা কৰিছিল আৰু বিশ্বাস কৰিছিল যে সকলোৰে মাজৰ ঐক্যই প্ৰকৃত অৰ্থত ভাৰতত স্বাধীনতা আৰু প্ৰগতি আনিবলৈ সহায় কৰিব।

৯.৪.৪ সমালোচনামূলক মূল্যায়ন

মালব্য হিন্দু মহাসভাৰ সৈতে জড়িত হোৱাৰ বাবে, তেওঁক এক গোঁড়া হিন্দু বুলি সমালোচকসকলে আখ্যা দিছে। তেখেতক ভাৰতত ৰাজনৈতিকভাৱে সংগঠিত হিন্দু সত্তা গঠনৰ এক মুখ্য কাৰক বুলি বহুতে সমালোচনা কৰিছে। তেখেত ১৮৮০ চনত স্থাপিত প্ৰয়াগ হিন্দু সমাজ আৰু ১৮৮৭ চনত স্থাপিত 'ভাৰত ধৰ্ম মহামণ্ডল'ৰ দৰে সংগঠনবোৰৰ সৈতে আৰম্ভণিৰে পৰা জড়িত আছিল। মুছলমানসকলৰ বাবে পৃথক নিৰ্বাচকমণ্ডলীৰ তেখেতৰ বিৰোধিতাকো সমালোচনা কৰা হৈছে, কিয়নো সমালোচকসকলৰ মতে এই ব্যৱস্থাটো হিন্দুসকলৰ স্বাৰ্থবিৰোধী বুলি তেখেতে ইয়াৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। কংগ্ৰেছ দলৰ সৈতে মতানৈক্যৰ বাবে তেখেতে দল ত্যাগ কৰাটোকো তেখেতৰ হিন্দু জাতীয়তাবাদী প্ৰবৃত্তিৰ ভিত্তিত সমালোচনা কৰা হৈছে। সংক্ষেপত ক'বলৈ গ'লে, মালব্যৰ দৃষ্টিভংগী ধৰ্মনিৰপেক্ষ নহয় বুলিয়েই তেখেতক সমালোচনা কৰা হৈছিল।

অৱশ্যে, ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰাম আৰু ভাৰতীয় সমাজ সংস্কাৰত মালব্যৰ অৱদান কোনোৱেই উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰে। তেখেত এজন বিশিষ্ট জাতীয়তাবাদ, শিক্ষাবিদ আৰু সমাজ সংস্কাৰক আছিল। ভাৰতত উচ্চশিক্ষাৰ পথিকৃৎসকলৰ ভিতৰত তেখেত অন্যতম এজন ব্যক্তি আছিল। তেখেতৰ উদ্যোগবোৰৰ জৰিয়তে তেখেতে সদায়ে ভাৰতত সমতা আৰু নাগৰিক স্বাধীনতাক সন্মান জনোৱাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল। গতিকে, ভাৰতীয় ৰাজনীতি আৰু সমাজলৈ মালব্যৰ অৱদান উল্লেখযোগ্য।

W অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ বেনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয় কোন চনত স্থাপন কৰা হৈছিল?

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ মদন মোহন মালব্যৰ ভাৰতীয় সমাজ সংস্কাৰত অৱদানসমূহ চমুকৈ লিখক।

প্রশ্ন নং ৫ ঃ মদন মোহন মালব্য সম্পর্কে এক সমালোচনাত্মক মূল্যাংকণ আগবঢ়াওক।

2 ৯.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- স্বাধীনতা সংগ্রামত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰা আৰু ঔপনিৱেশিক কালছোৱা আৰু তৎপৰৱর্তী সময়ত ভাৰতীয় ৰাজনীতিত যথেষ্ট প্রভাৱ পেলোৱা দুগৰাকী নেতা আছিল মদন মোহন মালব্য আৰু জে. পি. নাৰায়ণ।
- জে. পি. নাৰায়ণে ভাৰতীয় পৰিপ্রেক্ষিতত খাপ খোৱাকৈ তেখেতৰ সমাজবাদৰ ধাৰণাটো বিকশিত কৰিছিল। তেখেতে সমাজবাদক এক জীৱনদর্শন হিচাপে গণ্য কৰিছিল, যি মূলতঃ সমতা, স্বাধীনতা আৰু মানুহৰ মাজৰ সম্প্রীতি আদি নীতিমূলক আৰু নৈতিকতাৰ ওপৰত প্রতিষ্ঠিত এক সামাজিক ব্যৱস্থাক সূচায়। সমাজবাদৰ ধাৰণাৰ জৰিয়তে জে. পি. নাৰায়ণে এক সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা স্থাপনৰ পোষকতা কৰিছিল, যি ন্যায়, সমতা, অহিংসা আৰু ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্রীকৰণৰ নীতিৰে চিহ্নিত হ'ব।
- জে পি নাৰায়ণে আইনৰ শাসন, নির্দিষ্ট সময়ান্তৰত নির্বাচন আৰু জনসাধাৰণৰ বাক্ স্বাধীনতা আৰু মতামত প্রকাশৰ স্বত্বৰ দ্বাৰা চিহ্নিত এক গণতান্ত্রিক ব্যৱস্থাত বিশ্বাস ৰাখিছিল। এইদৰে সমাজবাদ আৰু গণতন্ত্রৰ এক সমন্বয় প্রদান কৰি, তেখেতে গণতান্ত্রিক সমাজবাদৰ নীতিৰ প্রতি দৃঢ় সমর্থন জনাইছিল।
- ভাৰতবর্ষত তৎকালীন পৰিস্থিতিত প্রচলিত সমস্যাৰ সমাধান হিচাপে জে পি নাৰায়ণে সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ ধাৰণাটি বিকশিত কৰিছিল। তেখেতে সম্পূর্ণ বিপ্লৱক ভাৰতৰ সকলো সমস্যাৰ সমাধান হিচাপে গণ্য কৰিছিল আৰু ভাৰতত এক সমতাভিত্তিক সমাজ স্থাপনৰ এক উপায় হিচাপে ইয়াক বিবেচনা কৰিছিল।
- সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ জৰিয়তে জে পি নাৰায়ণে দৰিদ্র্যতা, অর্থনৈতিক অসমতা আৰু বৈষম্য, দুর্নীতিৰ বিলোপ আৰু অর্থনৈতিক দিশত সম্পদৰ সমতাপূর্ণ বিতৰণ নিশ্চিত কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। ৰাজনৈতিক ক্ষেত্রত, সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ লক্ষ্য আছিল এক গণতান্ত্রিক ব্যৱস্থা স্থাপন কৰা, যি জনকেন্দ্রিক হ'ব আৰু ক্ষমতা বিকেন্দ্রীকৰণৰ জৰিয়তে সিদ্ধান্ত গ্রহণ প্রক্রিয়াত অংশগ্রহণৰ সুযোগ প্রত্যেকেই পাব।
- মদন মোহন মালব্যৰ শিক্ষাদর্শনৰ ভাৰতীয় শিক্ষা ব্যৱস্থালৈ গুৰুত্বপূর্ণ অৱদান আছে। মালব্যই শিক্ষাক সমাজৰ ইতিবাচক পৰিৱর্তন আৰু ভাৰতৰ উন্নতিক সবাতোকৈ গুৰুত্বপূর্ণ সা-সৰঞ্জাম হিচাপে গণ্য কৰিছিল। ১৯১৬ চনত বনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয় (BHU) স্থাপনত মালৱ্যই এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল।
- এজন সমাজ সংস্কাৰক হিচাপেও মালৱ্যৰ অৱদান অতি গুৰুত্বপূর্ণ। সামাজিক অনাচাৰ দূৰ কৰিবৰ বাবে তেখেতে আইনী ব্যৱস্থাক এক পথ হিচাপে বিবেচনা কৰিছিল। সমাজত নাৰীৰ স্থানৰ বিষয়ে মালৱ্যাৰ মত আছিল যে নাৰীৰ মর্যদাক স্বীকৃতি নিদিয়াকৈ কোনো সমাজৰ উন্নতি সম্ভৱ নহয়। তেখেতে মহিলাৰ শিক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল আৰু সেই উদ্দেশ্যে বনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অন্তর্ভুক্ত এক মহিলা মহাবিদ্যালয় স্থাপনৰ প্রয়াস কৰিছিল। তেখেতে সমাজৰ বিভিন্ন বর্ণ আৰু শ্রেণীৰ মাজত সামাজিক সমতাৰ বাবেও সমর্থন জনাইছিল। দেশৰ অর্থনৈতিক উন্নতিৰ বাবে মালৱ্যই উদ্যোগীকৰণত বিশ্বাস ৰাখিছিল, যিয়ে দাৰিদ্র্য দূৰীকৰণত সহায় কৰিব আৰু দেশৰ লোকক নিয়োগৰ সুবিধা প্রদান কৰিব বুলি তেখেতৰ ধাৰণা আছিল।
- মদন মোহন মালব্যয়ে ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্রামত এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল। মালব্যৰ স্বাধীনতা সংগ্রামতৰ ভূমিকা উদাৰবাদী জাতীয়তাবাদ আৰু চৰমপন্থী জাতীয়তাবাদৰ মধ্যম পথৰ দ্বাৰা চিহ্নিত হৈছিল। দেশৰ স্বাধীনতা অর্জনৰ বাবে তেখেতে সাংবিধানিক পদ্ধতি গ্রহণৰ পক্ষপাতী আছিল। ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্রামৰ বহুমুখী দিশত তেখেতৰ দৃঢ় বিশ্বাস আছিল। তেখেতৰ মত আছিল যে

ঔপনিবেশিক শাসকৰ পৰা কেৱল ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাই যথেষ্ট নহয়। প্ৰকৃত অৰ্থত স্বাধীনতা আৰু উন্নয়ন সাধনৰ বাবে শিক্ষাখণ্ড, অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক খণ্ডৰ সংস্কাৰ, ব্যক্তিৰ নাগৰিক অধিকাৰৰ সুৰক্ষা সমানে গুৰুত্বপূৰ্ণ বুলি তেখেতে মত পোষণ কৰিছিল।

- হিন্দু মহাসভাৰ সৈতে তেখেতৰ সম্পৰ্কৰ বাবে মালব্যক এক উদাৰ হিন্দু জাতীয়তাবাদী হিচাপে গণ্য কৰা হয়। অৱশ্যে, ইয়াৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে তেখেত অন্যান্য ধৰ্ম বা বিশ্বাসৰ বিৰোধী আছিল। মালব্যই ভাৰতত হিন্দু আৰু মুছলমানৰ ঐক্যত বিশ্বাস কৰিছিল। তেখেতে সকলো লোকৰ প্ৰতি বিশ্বাস নিৰ্বিশেষে সমান আচৰণৰ পক্ষপাতী আছিল আৰু মতামত দিছিল যে সংখ্যালঘুসকলেও ভাৰতৰ প্ৰাচীন সংস্কৃতি আৰু ঐতিহ্যৰ প্ৰতি গৌৰৱান্বিত হোৱা উচিত।

৯.৬ অধিক জানিবলৈ

1. দাস, সন্দীপ (সম্পাদিত) (২০০৫) Jayaprakash Narayan: Centenary Volume, মিত্তল প্ৰকাশন: নৱদিল্লী।
2. দাণ্ডাৰতে, মধু (২০০২) Jayaprakash Narayan: Struggle with values, A Centenary Tribute, এলাইড প্ৰকাশক: নৱদিল্লী।
3. ৰেড্ডী, জি. এইচ. (২০২০) Madan Mohan Malaviya: A comprehensive political biography, নৱদিল্লী: ইণ্ডিয়ান বুক্‌ছ এণ্ড পিৰিয়ডিকেল্‌ছ।
4. সিংহ, সুনীতা (২০২২) Educational philosophy of Madan Mohan Malaviya, নৱদিল্লী: এটলাণ্টিক প্ৰকাশক।
5. সিনহা, নীলিমা (১৯৯০) "Jayaprakash Narayan" in Remembering Our Leaders, চিলড্ৰেন্‌ছ বুক ট্ৰাষ্ট: নৱদিল্লী।

৯.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নম্বৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ সমগ্ৰ বিপ্লৱ

২ নম্বৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে ভাৰতীয় পৰিপ্ৰেক্ষিতৰ লগত খাপ খুৱাবলৈ তেখেতৰ সমাজবাদৰ ধাৰণাটো বিকশিত কৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত নাৰায়ণ মহাত্মা গান্ধীৰ পৰা গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে প্ৰভাৱিত হৈছিল। জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে সমাজবাদক এক জীৱনদৰ্শন আৰু জীৱনপদ্ধতি হিচাপে গণ্য কৰিছিল, যি মূলতঃ সমতা, স্বাধীনতা আৰু জনসাধাৰণৰ মাজত সম্প্ৰীতিৰ দৰে নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক নীতিসমূহৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত এক সামাজিক ব্যৱস্থাক সূচায়। সমাজবাদৰ ধাৰণাৰ মাধ্যমেৰে তেখেতে এক সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা স্থাপনৰ পোষকতা কৰিছিল, যাৰ বৈশিষ্ট্য হ'ব ন্যায়, সমতা, অহিংসা আৰু ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণ। এনে ধৰণৰ সমাজবাদৰ উপস্থান কৰিবলৈ ব্যক্তি আৰু সামগ্ৰিকভাৱে সমাজৰ এক প্ৰকৃতৰূপান্তৰণৰ প্ৰয়োজন। সমাজবাদৰ ধাৰণাৰ জৰিয়তে তেখেতে অৰ্থনৈতিক সমতা, সামাজিক ন্যায়, গণতন্ত্ৰ আৰু ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। তেখেত মুখ্য উদ্যোগসমূহৰ ৰাজহুৱা মালিকীস্বত্ব আৰু সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজত সম্পদৰ ন্যায়সংগত আৰু সমবিতৰণৰ পক্ষপাতী আছিল। লগতে জয়প্ৰকাশ নাৰায়ণে

গণতান্ত্রিক ব্যৱস্থাত বিশ্বাস ৰাখিছিল, যাৰ বৈশিষ্টঞ্জয হক্সব আইনৰ শাসন, সময়ানুক্রমিক নির্বাচন আৰু বাক্ স্বাধীনতা তথা জনসাধাৰণৰ মতপ্রকাশৰ অধিকাৰ। এনেদৰে সমাজবাদ আৰু গণতন্ত্রৰ এক সমন্বয় প্রদর্শন কৰি, তেখেতে গণতান্ত্রিক সমাজবাদৰ নীতিৰ দৃঢ় সমর্থন কৰিছিল।

৩ নম্বৰ প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৯১৬

৪ নম্বৰ প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ এগৰাকী সমাজ সংস্কাৰক হিচাপে মালব্যৰ অৱদান অতি গুৰুত্বপূর্ণ। সামাজিক কু-প্রথা আঁতৰাবলৈ তেখেতে আইনী ব্যৱস্থাক এক পথ হিচাপে গণ্য কৰিছিল। তেতিয়াৰ ভাৰতবর্ষৰ এক সামাজিক অভিশাপ আছিল নির্দিষ্ট ম্যাদৰ বাবে শ্রমিক প্রথা আৰু এই সমস্যা দূৰ কৰিবলৈ তেখেতে ১৯১৬ চনৰ ২০ মার্চত ইম্পেৰিয়েল কাউন্সিলত আবেদন জনাইছিল। সমাজত নাৰীৰ স্থানৰ সন্দর্ভত মালব্যৰ ধাৰণা আছিল যে নাৰীৰ মর্যাদা স্বীকাৰ নকৰাকৈ কোনো সমাজৰ উন্নতি সম্ভৱ নহয়। তেখেতে নাৰী শিক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল আৰু সেই উদ্দেশ্যে বেনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অন্তর্ভুক্তিৰে এখন মহিলা মহাবিদ্যালয় স্থাপনৰ প্রয়াস কৰিছিল। তেখেতে সমাজৰ বিভিন্ন বর্ণ আৰু শ্রেণীৰ মাজত সামাজিক সমতাৰ বাবেও সমর্থন জনাইছিল। তেখেতে এই মত প্রকাশ কৰিছিল যে সমাজৰ প্রতিটো শ্রেণীৰে ৰাজহুৱা সম্পত্তি আৰু প্রতিষ্ঠানলৈ প্রৱেশাধিকাৰ থাকিব লাগে।

৫ নম্বৰ প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মদন মোহন মালব্যক হিন্দু মহাসভাৰ সৈতে থকা সম্পর্কৰ বাবে সমালোচকসকলে তেওঁক এক গোঁড়া হিন্দু বুলি চিহ্নিত কৰিছিল। বহুতে ভাৰতত ৰাজনৈতিকভাৱে গঠিত হিন্দু পৰিচয়ৰ গঠনত তেওঁক এক গুৰুত্বপূর্ণ ব্যক্তি বুলি সমালোচনা কৰিছে। তেওঁ ১৮৮০ চনত স্থাপিত প্রয়াগ হিন্দু সমাজ আৰু ১৮৮৭ চনত স্থাপিত "ভাৰত ধর্ম মহামণ্ডল"ৰ দৰে সংগঠনবোৰৰ সৈতে ইয়াৰ আৰম্ভণিৰে পৰাই জড়িত আছিল। মুছলমানসকলৰ বাবে পৃথক নির্বাচকমণ্ডলীৰ বিৰোধিতা কৰাটোকো সমালোচনা কৰা হৈছে, কাৰণ সমালোচকসকলৰ মতে হিন্দুসকলৰ স্বার্থবিৰোধী বুলি তেওঁ এই ব্যৱস্থাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। কংগ্রেছ দলৰ সৈতে মতানৈক্যৰ বাবে তেওঁ দল ত্যাগ কৰাটোও হিন্দু জাতীয়তাবাদৰ প্রতি তেওঁৰ পক্ষপাতিত্বৰ ভিত্তিত সমালোচিত হৈছে। সামৰণিত কক্সবলৈ গলে, মদন মোহন মালব্যৰ দৃষ্টিভংগী ধর্মনিৰপেক্ষ নহয় বুলিয়েই তেওঁ সমালোচনাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছিল।

M ৯.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

(ক) অতি চুটি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ বেনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয় কোন চনত স্থাপন কৰা হৈছিল?

প্রশ্ন ২ ঃ সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ সংজ্ঞা দিয়ক।

প্রশ্ন ৩ ঃ ঔপনিৱেশিক কালত স্বতন্ত্র নির্বাচকমণ্ডলীৰ ব্যৱস্থাৰ বিৰোধিতা মালব্যই কিয় কৰিছিল?

(খ) চুটি প্রশ্ন (১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ জয়প্রকাশ নাৰায়ণৰ সমাজ-অর্থনৈতিক চিন্তাধাৰা ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ শিক্ষাৰ ক্ষেত্রত মদন মোহন মালব্যৰ অৱদানৰ বিষয়ে লিখক।

প্রশ্ন ৩ ঃ ভাৰতত হিন্দু-মুছলমান ঐক্যৰ বিষয়ে মদন মোহন মালব্যৰ মতামত লিখক।

(গ) ৰচনাধর্মী প্রশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ মালব্যৰ ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী আৰু চিন্তাধাৰা বিশ্লেষণ কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ সম্পূর্ণ বিপ্লৱৰ বিষয়ে জয়প্রকাশ নাৰায়ণৰ মতামত সমালোচনামূলকভাৱে পৰীক্ষা কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ "মালব্যয় এজন উদাৰ হিন্দু জাতীয়তাবাদী আছিল" — এই মতৰ সৈতে আপুনি একমত নে? সমালোচনামূলকভাৱে পৰীক্ষা কৰক।

****